

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

СИРОЖИДДИН САЙИД ИЖОДИДА БОБУР СИЙМОСИ

Ойсулув Искандарова,

Ажиниёз номидаги НДПИ Ўзбек тили ва адабиёти йўналиши талабаси

Аннотация. *Мазкур мақолада Сирожиддин Саййиднинг “Юз оҳ, Заҳириддин Муҳаммад Бобур” достонидаги айрим шеърлар таҳлилга тортилади ва шу асосда Бобур шахсияти, ижоди ўзига хос шаклларда талқин қилинади.*

Калим сўзлар: *достон, “Бобурнома”, ғазал, рубоий, тўртлик.*

Аннотация. *В данной статье анализируются некоторые стихотворения из эпоса Сироджиддина Сайида «Юз о, Захириддин Мухаммад Бабур», и на этой основе по-своему трактуются личность и творчество Бабура.*

Ключевые слова: *эпос, “Бобурнома”, газель, рубай, четверостишие.*

Abstract. *In this article, some poems from Sirojiddin Sayyid's epic “Yuz oh, Zahiriddin Muhammad Babur” are analyzed, and on this basis Babur's personality and creativity are interpreted in their own ways.*

Key words: *epic, “Boburnoma”, ghazal, rubai, quatrain.*

Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййид қаламига мансуб “Юз оҳ, Заҳириддин Муҳаммад Бобур” достони ўзгача услуби, тарих ҳақиқатларидан сўзловчи жилвалари ҳамда шоҳ ва шоирнинг, ички – руҳий кечинмалари, ўй ва изтиробларини очиб берганлиги боис ҳам китобхонлар кўнглидан жой олади. Достон ижодкорнинг Заҳириддин Муҳаммад Бобур “Бобурнома”си, ғазал ва рубоийларини мутолаа ҳамда чуқур таҳлил қилишлари натижасининг мевасидир.

“Мусофир бўлмагунча, киши мусулмон бўлмас”. Ватанда туриб уни тасаввур қилиш, ҳис этиш, унинг тимсолини мукамал кўра билиш, туйиш даргумон. Заҳириддин Муҳаммад Бобур ватандан олисда, мусофирликда унинг тимсолини мукамал яхлит тасаввур етди, кўрди, унинг меҳрини, қадрини теран ҳис этиб, идрок қилди. Ватан, диёр, ёр ҳажрида, соғинч дардида кўз ёш тўккан бўлса керакки, бу ҳолат унинг шеърларида яққол намоён бўлган. Хусусан, қуйидаги парчага эътибор қаратадиган бўлсак, уни Сирожиддин Саййид Бобурнинг “Толе йўқи”рубоийси таъсирида яратган:

*Юртдан кетиб, қаро менинг юзим бўлди,
Фурбат менинг кечам ҳам кундузум бўлди.
Менга туздинг дард-у ҳасрат тузумини,
Ё Раб, айтгил, бу қандайин тузум бўлди?*

“Қалам ва қилич” тўртлигида шоирБобур ҳам салтанат ишлари, ҳам адабиёт билан шуғулланганлиги, аммо, “қилич”ни ҳам, “қалам”ни яхши олиб борганлиги хусусида фикр юритади. Шунини алоҳида таъкидлаш керакки, давлат

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

бошқарувида Бобур ва унинг отаси Умаршайх Мирзо учун адолатҳамиша юқори ўринда турган. Амир Темурнинг бир сиёсати бор едики, қайси томонга юриш қилса, ўша ернинг чегара яқинидаги одамлари билан яхши муомалада бўлган. Бобур ҳам салтанат ишларида айнан шу сиёсатдан фойдаланган. Умуман олганда, Бобур Амир Темурга ўхшаган яхши сиёсатчи бўлган, Темурийлар давлатининг енг яхши анъаналарини Ҳиндистонга олиб борган. Бироқ Бобур ўз юртида, ўз ватанида Самарқанд пойтахти бўлган марказлашган давлат тузишни орзу қилган. Аммо ғурбат яъни, ватандан узоқда яшаш, мусофирлик, ғариблик уни хаста қилади, Ватандан жудоликка кўника олмайди. Бобурнинг кўнгил кечинмаларини яққол кўра олган Сирожиддин Саййид:

*Мен қаламни оҳимга пайваста қилдим,
Ғурбат мени, мен ғурбатни хаста қилдим.
Не ғамларки, фалак менга раво кўрди –
Қиличим ҳам қамчинимга даста қилдим.*

Бобур – умр бўйи ватан соғинчи билан яшаган, кўп ранж-у аламлар дучор бўлиб, буларнинг барчасига бардош берганлиги унинг “Вақоёе” яъни “Бобурнома” тарихий-мемуар асарида яққол акс еттирганлигини шоир куйидаги мисраларда тасвирлайди:

*Бу олам аро ажаб аламлар кўрдум.
Олам елидин турфа ситамлар кўрдум.
Ҳар ким бу “Вақоёе” ни ўқур, билгайким,
Не ранж-у, не меҳнат-у, не ғамлар кўрдум.*

“Юз оҳ, Заҳириддин Муҳаммад Бобур” достонида еса Сирожиддин Саййид “Бобурнома”нинг янги моҳиятини кашф етган:

*Шоҳ шоирнинг оҳномаси – “Бобурнома”,
Ҳарб-у зарб, жанггоҳномаси – “Бобурнома”
Фирдавсийнинг “Шоҳнома”си бордир агар,
Туркийларнинг шоҳномаси – “Бобурнома”*

Сирожиддин Саййид Бобур қалб кечинмаларини яққол англай олганлигини ушбу байтлар ҳам ифодалаб турибди, ҳаётнинг мушкулотлари, паст-баландларини фақатгина уни чин қалбдан ҳис ета олган инсонгина уни қаламга олиши мумкин.

*Осон кечмагайдир ҳаргиз подшоҳлик,
Юз минг одам аро бор юз минг козиб.
Бир иш замирида юз минг огоҳлик,
Юз минг мулоҳаза вожиб ва лозим.*

“Юз минг мулоҳаза” шеърдан олинган ушбу парча нақадар пурмаъно. Бобур 1494-йил отаси Умаршайх Мирзо тасофан ҳалок бўлади ва унинг ўрнига

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

12 ёшли тахт вориси бўлади ва ёш ва тажрибасиз бўлишига қарамай, давлат юз минг мулоҳаза билан иш кўради ва бошқаларга ҳам маслаҳат беради.

Сирожиддин Саййиднинг “Бобурнома” воқеаларига ўзига хос назираларини бастакорнинг шеър танлаб, мусиқа басталаганига ҳам ўхшатиш мумкин. Чунки шоир шеър бағишлаган у ёки бу воқеани “Бобурнома”дан ўқиган китобхон унчалик аҳамият бермаслиги ёки унда бу даражада кучли таассурот қолдирмаслиги мумкин еди. Достондаги назиралар, тўртликлар ва шеърлар Бобур сиймосини яна-да ёрқин тасаввур қилишга имкон яратади.